

Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Küreselleşme ve Spor

Berkant Atasoy*, **Füsun Öztürk Kuter****

* *Bursa Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü*

** *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü*

Özet. Günümüzde spor ve insan yaşamı birbirinden ayrılmaz hale gelmiştir. Bu nedenle hangi yaşta olursa olsun, bilimsel temellere dayalı, bilinçli ve sistemli yapılan spor, insanın tüm yaşamı boyunca sağlıklı, uyumlu, başarılı, mutlu olmasında ve normal gücün yüksek tutulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, sporun yaygınlaştırılması gerekli görülmektedir.

Bir toplumda sporun yaygınlaştırılması, söz konusu özelliklerin bireylere kazandırılmasının yanı sıra, üst düzeyde yarışmaya dayalı çalışmayı gerektiren ve evrensel kültür ögesi olarak değerlendirilen spor için de sağlam bir temelin oluşmasına yardımcı olmaktadır.

Küresel bir olgu olarak spor, toplumların sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak yaygınlık kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, spor

Globalization And Sports

Abstract. Nowadays sports and human life have become inseparable from each other. Therefore, sports played scientifically, consciously and systematically at any age whatsoever, plays an important role in being healthy, harmonious, successful, happy and in keeping the normal strength

high during all the life of a human. In this context, rendering sports prevalent is considered necessary. Causing sports to be prevalent in a society not only helps individuals gain the said properties, but also helps the formation of a sound base for sports which requires a work based on high level competition and is evaluated as a universal cultural element. Sports as a global phenomenon gains prevalence depending on the socioeconomic conditions of societies.

Key Words: Globalization, sports.

Giriş

Küreselleşme ve Sporu birlikte değerlendirebilmemiz için, önce bu iki kelimenin, ayrı ayrı kavram olarak içeriğine bakmalıyız.

Küreselleşmenin Tanımı

Kavram olarak “küresel” (global) sözcüğünün kökeni, 400 yıl öncesine gitse bile, “küreselleşme” (globalization), oldukça yenidir. İlk olarak 1960’larda ortaya çıkan küreselleşme kavramı, 1980’lerde sıkça kullanılmaya başlanmıştır. 1990’lara gelindiğinde de, bilim adamlarının önemini kabul ettiği anahtar bir sözcük haline gelmiştir.

Günümüzde küreselleşme konusunda çok geniş bir literatür oluşmuştur; ancak sosyal bilimlerin bir çok alanında görüldüğü şekilde, küreselleşmeye ilişkin birbirinden tümüyle farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin ortak bir tanımının yapılması güç görünmektedir. Ancak küreselleşme konusundaki, birbirine alternatif olabilecek çeşitli tanımlardan bazıları şöyledir;

Küreselleşme, dünyada birçok ekonomik, finansal, politik, ulusal güvenlik, çevresel, sosyal, kültürel ve ulusal eyaletler arası teknolojik bağlantılar, piyasalar ve bireyler yoluyla kıtalararası mesafeleri birbirine bağlayan bir ağ olarak tanımlanmaktadır (13). Veya William GREIDER tarafından yapılan daha içsel ve tasviri bir şekilde: “Küreselleşme, harikulade bir makineye benzer. İmha ettiklerinin karşılığını alır. Modern ziraatin makineleri gibi büyük ve hareketlidir. Fakat çok karmaşık ve güçlüdür. Koşarcasına sahalar açar ve sınırları önemsemez. Hareketlilik devam ettiğinden, makine, arkasında büyük tahribat izleri bırakırken, aynı zamanda büyük miktardaki refah ve zenginliği beraberinde getirmektedir. Zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapmaktadır. Fakat direksiyonda kimse yoktur. Hızını ve yönünü

kontrol eden bir iç dinamiği veya direksiyonu olmayan bir makine.. Olabil-
diğince özgür ve de sınırsız (Bu durum temelde onun kendi içsel istekleriyle
yönlendirilmiş gelişme hareketi tarafından sürdürülmektedir). Makine,
dünyayı yeniden yapılandıran, kendi kendine işleyen, bir ekonomik sistem
daralması oluşturan, zorunlu global endüstriyel devrimin zorunlulukları
tarafından yönetilen modern kapitalizmdir. Bir başka yazara göre küresel-
leşme; “Kumanda ekonomisinin küçülmesi, devletin bütün sosyal ve
ekonomik işlevlerinden vazgeçmesidir. Bunun yanında bir de pazarın dünya
ölçeğinde büyümesi, ulusal sınırların dışına çıkması, dünyanın tek pazar
haline gelmesidir” (13).

Açıkça, Küreselleşme; ulusal devlet politikalarıyla ilişkili, dünya insanla-
rının günlük yaşamlarında daha fazla önemli olan, insanların, sermayenin ve
uluslararası serbest mal hareketliliğinin oluşturduğu global piyasa güçlerinin
yer aldığı bir dünya tasviridir.

Bu anlamda, sporu da küresel açıdan ele almadan önce kelime olarak ne
anlama geldiğini açıklamak ve tanımlamak yararlı olacaktır.

Sporun Tanımı

Spor kelimesi İngilizce'nin yardımıyla dünyaya yayılmış olsa da, İngilizce
bir kelime değildir. Latince dağıtmak, birbirinden ayırmak anlamına gelen
“Disportere” veya “Deportere” kelimesinden doğmuştur. Bu şekilde kulla-
nılan sözcük zamanla aşınmaya uğrayıp “Disport” şeklinde kullanılmaya
başlanmıştır. 17 y. y.'dan itibaren de “Sport” şeklini almıştır. Türkçe'mizde
uluslararası dil etkileşiminden etkilenecek “Sport” kelimesini de zenginliğine
katmış, okunuşu gibi “spor” olarak kullanılmaya başlamıştır (2).

Spor, sporla uzaktan veya yakından ilgilenen bir çok insan tarafından çeşitli
anlamalarda kullanılmış ve sporun değişik tarifleri yapılmıştır. Bunlardan
bazıları şunlardır;

Spor tek başına veya toplu olarak yapılan, kendine özgü kuralları olan
genelinde bir yarışmaya dayanan bedensel ve zihinsel yetilerin gelişimini
sağlayan eğitici ve eğlendirici uğraştır. Spor, ferdin doğal çevresini beşeri
çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar
altında araçlı veya araçsız, ferdi veya toplu olarak boş zaman faaliyeti
kapsamı içinde veya tam zaman olacak şekilde meslekleştirerek yaptığı
sosyalleştirici, topluluğu bütünleştirici ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi,
dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (6).

Spor, insanların yaradılışında bulunan saldırganlığa karşı barışçı rahatlama imkanları veren, saldırganlık duygusunun denetim altına alınması için uygun bir yarışma ortamı hazırlamaktır. Benzer şekilde; spor, egzersiz ve oyunun becerikli bir surette düzenlenmesinden doğar, bize en temiz duyguları verir. Hakiki spor insanı geliştirecek onun bedeni ve ruhi bütün kabiliyetlerini meydana çıkarabilecek en birinci vasıftır. Spor, ulusal birliği örgütleyen bir eğitim aracıdır. Spor, kitlenin afyonudur, çeşitli siyasi görüş ve düşüncelerdeki insanları, devletleri bir araya getiren onları bir amaç tarafından birleştirebilen bir olgudur, diyenler olduğu gibi onu toplumsal bir ihtiyaç olarak tanımlayanlar da vardır. Bazı insanlar sporu sağlıklı yaşamının sırrı, bazıları motivasyonları yönünde bir hareketler topluluğu, bazıları da zaman zaman savaş veya reklam aracı anlayışına sahip olmuşlardır. Bu anlayış doğrultusunda sporu tarif etmişlerdir (2).

Spor sosyolojisinde hareket noktası sporun bir başka ifade ile sportif faaliyetlerin spor olayının bizzat kendisidir. Toplum içinde ortaya çıkış ve özellikleri ile yerine göre bir olay, yerine göre de bir olgu niteliği taşıyan spora toplumun bütünü içinde yaklaşmak; daha uygun olabilir. Spor çağımız insanının toplumsal yaşamına derinlemesine girmiş ve toplumsal yapıya göre biçimlenen bir olgudur. Bu bağlamda spor sosyolojisi; spora önemli ve sürekli bir olgu olarak yaklaşan ve sporu sosyal karakteristikleriyle açıklayan, sporu toplumsal bir kurum ve toplumsal bir sistem boyutuyla inceleyen bilim dalıdır (3).

Spor toplumdaki en yaygın kuruluşlardan biridir. Şüphesiz ki spor en dar ve geniş anlamıyla insan yaşamında ve toplum sağlığında önemli yer tutan olaylar kümesidir (10).

Küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında çok sayıda faktörün etkisi olmuştur. Bu faktörleri ana başlıklarıyla üç grupta toplamak ve sporun bu faktörler içerisindeki etkisini değerlendirmek mümkündür. Bunlardan birincisini teknolojinin etkisi, ikincisini ideolojik faktörler, üçüncüsünü ise ekonomik faktörler oluşturmaktadır (13).

Teknolojik Gelişmeler

Aslında toplumsal süreçleri sadece teknolojiye indirmek aşırı basitleştirme olur. Ancak teknolojik determinizme yönelik eleştirileri saklı tutarak, küreselleşme üzerinde teknolojinin etkisini inkar etmek de mümkün değildir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren enformasyon teknolojilerinin yaygınlık kazanması, dünyada mesafe kavramının eski anlamını ortadan kaldırmıştır. Bu durum küreselleşme bağlamında belki de ilk etkisini finans piyasalarında

hissettirmekle birlikte, bu etki günümüzde spor dahil çok daha geniş bir alana yayılmıştır.

Teknoloji, küreselleşme sürecinde yeterli koşul değildir; ancak olmazsa olmaz koşuldur. Günümüzde olağanüstü bir hızla ucuzlayarak yaygınlık kazanan enformasyon teknolojileri, uluslararasıdaki değişim/etkileşim sürecinde, küresel dönüşümü hızlandırmaktadır. İletişim ve bilgisayar gücündeki patlama, küresel mali piyasaların gelişimine ivme kazandırdığı gibi, sanal müsabakaların da yapılmasında önemli yer edinmiştir. Nitekim uluslararası sportif TV -radyo kanalları spor kitleleri yaratmakta ve kitleleri bilgilendirme konusunda önemli görevler üstlenmektedir. Asya'da yayın yapan Star TV, İngiltere'deki BSkyB ve Eurosport gibi kanallar, sportif yayınlar yapmaktadırlar (12).

Kitle iletişim araçları içerisinde, sporun güncel olarak takip edilmesinde, etkin bir yere sahip olan televizyon yayınları çeşitli spor organizasyonları sırasında milyarlarca insan tarafından takip edilmektedir. Günün her saatinde izleyicilerine spor programları, yayınları vererek izleyicilerin dikkatini sürekli canlı tutmaktadır. Televizyonlar haber, görüntü organı olmaktan öte spor kulüplerinin kazançlarına önemli oranda katkı sağlayan benzetmek gerekirse altın yumurtlayan tavuk gibidir. Televizyonların dünyanın her yerindeki spor karşılaşmalarından haber vermesi de sporu bölgesel nitelikten çıkarıp evrensel özellik kazanmasını sağlamaktadır. Çeşitli sporcuların şöhret ve popüler olmasını sağlamaktadır. Televizyonların bir çok fonksiyonu yanında sporcuların ve kulüplerin reklamını yapması taraftarların maddi ve manevi desteğini arttırarak devam ettirmektedir ve yeni taraftar kazandırması kulüplerin gelirlerini olumlu yönde etkilemektedir (4).

Teknolojik gelişmeler aynı zamanda sosyo-kültürel alana da etki etmektedir. Teknolojik küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutu, zevkler, renkler, giyimler, gelenek ve inançların belki de isimlendirilmeyen bir tarzda kimliklerle iç içe girmesidir, denebilir. Bu anlamıyla buluşturulabilen bir kimlikler manzumesi, küreselleşmiş bir dünya ile Fukuuama'nın arzularıyla öngördüğü tarihin sonunu yazacak, ya da aksi halde uyarlanmış alternatif teori Samul Hungington'un uygarlıklar çatışması olacaktır. Belki de bu yüzden Amin Malouf ölümçül kimlikler derken, saklanması gereken, ancak uğuruna ölmeyi gerektirecek kadar mücadele edilmemesi gereken kimlikler olarak sunacaktır kimlik tanımlarını (8).

Teknolojik gelişmeler aynı zamanda kullanılan sportif saha ve malzemelerin içine de girerek, daha ergonomik olmalarında önemli rol oynamaktadır. Teknolojiden nasibini almış yeni sportif malzemeler, yeni rekorlar kırılmasına izin vermiştir. Bu süreç, günümüzde de hızlanarak devam etmektedir.

İdeoloji Faktörü

Öncelikle siyasal alanda küreselleşmeyi inceleyecek olursak; Siyasal sınırların bir ülke üzerinde mutlak otorite gücünü yitirmesi, en azından bu gücünü paylaşımına açması, yönetim sistemlerinin karşılıklı etkileşim içerisine girmesi, bu süreç sonunda da demokrasi, insan hakları ve özgürlükler temelinde dış müdahalelerin yoğunluk kazanması ya da en azından bu müdahalelerin ön kabulü ve uluslararası hukukta meşru- kabul görebilir- bir sav olarak kabullenilmesi, ulus devlet ve bu kuruma ait sembol ve kutsalların silinip ya da tartışılarak, çok uluslu – çok etnisiteli - çoğulcu bir sosyal motif haline girmesidir. Böylelikle çoğulcu ve sivil toplumcu bir yapı öngörülmektedir (8).

Birleşik Amerika Devletleri'nin liderliğinde bir batı dünyası ve Sovyetler Birliği'nin liderliğinde bir doğu dünyası arasındaki rekabet 1945 yılından 1989-1991 yılları arasındaki yıkılma sürecine kadar dünyadaki her şeyi belirledi. Çift kutuplu dünya, iki kamp arasındaki rekabete dayalı, kültürü, sanatı, sporu, edebiyatı, ve tabii ki teknolojisini, askeriyesini, siyasetini rekabet üzerinde kurmuş olan dünya idi. Spor aslında bu devirlerde, iki kutup arasındaki gücün ve rekabetin savaşız ortamda sınanmasında önemli rol oynamıştır, çünkü sportif yarışmalar, sonucu ölüm olmayan savaş demektir. İki kutubun Uluslararası Olimpiyat ve arenalardaki başarıları, aslında kendi sistem, teknoloji ve taraftarlarının başarısı olarak algılanmakta ve bu dönemlerdeki sportif etkinlikler devletlerin özel teşvikleri altında idi. Sportif başarılar, sistemlerin başarısına mal edilmekte, spor ise rejim ve ülkeler tanıtımı için etkili bir araç olarak görülmekte idi.

Sporun siyasileşmesi terimi ile, milli devletlerin uluslararası rekabetin, güç gösterisinin ve toplumsal birlik ve dayanışmayı sağlamanın bir aracı olarak spordan yararlanmaları durumunu kastediyoruz. Sporun siyasal bir araç haline gelmesi XX. yüzyılda nasyonal sosyalizm ile başlamış; daha sonra benzeri politikalar komünist ülkeler tarafından da uygulanmıştır. Ama bu olgunun kökleri XIX. yüzyıl başlarına uzanmaktadır. O dönemde Alman cimnastiğinin, disiplin ve kahramanlık duygusunu geliştirmek üzere halk eğitiminin bir parçası olarak görüldüğü; asıl amacının Napolion'un Avrupa'ya yayılmasını önlemek olduğu bilinmektedir (5).

Doğu Almanya'da Spor Sosyolojisi hedefi şu olan parti yönetiminin bir aracıydı: Sporun yardımıyla sosyalist kişiliğin oluşturulması, komünist ideolojinin desteklenmesi ve yayılması; özellikle elit sporu kapsayan ve planlamasıyla yürütülmesini iyileştiren bilgilerin elde hazır olması. Örnekleme gerekirse Spartakiade yeminine bakmakta fayda var; Doğu Alman Cumhuriyeti'nin 11. Çocuk ve Gençlik Kış Sporları Spartakiadesine katılan yarış-

macılar olarak: “Genç yurttaşlar olarak tüm gücümüzü Alman Demokratik Cumhuriyetinin, sosyalizmin ve barışın devamı için harcayacağımıza; okulda, işte, yurt savunmasında ve sporda olanca gücümüzle çalışacağımıza ve Alman Sosyalist Birlik Partisinin 11. Parti Kongresinde alınan kararların gerçekleştirilmesine yardımcı olacağımıza yemin ederiz. Dürüst sportif yarışmayla gücümüzü ölçeceğiz ve sporun ve sosyalist yurdumuzun şerefini korumak amacıyla zafer için savaşağız” (11).

Nitekim 1936 Berlin Olimpiyatları tüm oyunların en görkemli organizasyonu olarak kabul edilir. Çünkü Nazi felsefesini dünyaya anlatmada faydalı olacağı düşünülmüştür. Naziler Nordic Superiti Oriti diye adlandırdıkları, Alman ırkının üstün olduğunu savunuyorlardı. Bu olimpiyatlarda 100 m finalinde zenci Jesse Owens birinci gelerek tribünleri ayağı kaldırdı. Hitler’in ilk günün şampiyonlarını kabul ettikten sonra Owens’ı kabul etmemesi ırkçılığın gerçek yüzünü ortaya koydu ve büyük yankı yarattı (7).

1940’lara doğru Avrupa’da esen nazizm rüzgarı ülkemizi de etkilemiştir. Halkevlerinin yayın organı olan “Ülke” dergisinde "sporda devletçilik" fikri ortaya atılmış; 1938’de çıkarılan Beden Terbiyesi Kanunu’nun 4. maddesi ile gençlerin kulüplere girmeleri ve boş zamanlarında beden terbiyesine devam etmeleri "mecburi" kılınmıştır; bu kanun maddesi ancak 1961 Anayasası’nın getirmiş olduğu özgürlüklerine aykırı bulunarak 1964 yılında iptal edilebilmiştir (5).

1976 Montreal Olimpiyatları’nda-22 Afrika ülkesi Guyana oyunları boykot etmiştir. Tayvan (Milliyetçi Çin) organizasyon komitesini Çin Cumhuriyeti olarak tanınmadıkları için boykot ettiler. 1980 Moskova Olimpiyatları’nda-65 Ülke SSCB’nin Afganistan işgalini bahane ederek bu ülkeyi boykot etti. 1984 Los Angeles Olimpiyatları’nda- Doğu Bloku Ülkeleri güvenlik gerekçeleri ve Anti-Sovyet etkinliklerini ileri sürerek boykot kararı aldılar. Bu olimpiyatlara yalnız Romanya katıldı. 1988 Seul Olimpiyatları’nda Naim Süleymanoğlu başarılı olup “Time” dergisine kapak oldu. Aynı yıl Avustralya dünya şampiyonasına katılan ünlü sporcu Türkiye’ye Bulgaristan makamlarından gizlice sıyrılarak iltica etti (7).

Soğuk savaşın bitmesi Sovyetler Birliği’nin çökmesidir. Özellikle Doğu blokunun yıkılması sonrasında liberal piyasa ekonomisine, dolayısıyla ABD ve kapitalist düzene yönelik güven duygusunu artırmıştır. Doğu Blok ülkelerinin, ekonomik ve iktisadi alanlarda başarısızlıklarını örtmek, hala var olduklarını, güçlü olduklarını ispatlamak için, sporu bir zemin olarak kullanılmışlardır. Nitekim spor kitleleri harekete geçirmekte, ülkelerdeki çeşitli siyasi görüş ve düşüncelerdeki insanları, bir araya getirmekte, onları bir amaç etrafında birleştirmektedir.

Bununla birlikte günümüzde kapitalist sistemlerin özellikle “Amerikan” sermayesinin yaratmış olduğu marka ve semboller tüm dünyayı sardı. Tüm bunlar sporun evrensel kimliği ile diğer kültürlerin içerisine nasıl girdiklerine dair birer örnektir. Spor malzemelerindeki markalar, ekonomik koşullara bağlı olarak ilk önce küreselleşenlerdendir. Nike, Adidas, Le Coq Sportif, Willson, Slazenger ve b.g... markalar artık dünyayı sarmış vaziyettedir. Uluslar artık farklı toplum ve kültürlerin oluşturduğu moda ve marka tüketmektedirler.

Tüm reklamcılar ve tüccarlar bunun bilincindedir. Zidan ve Ronaldo birer dünya idolüdür. Erkek tenisçiler ve onların bayan meslektaşları sportif magazin ve skandal basının zevkini ve dedikodusunu oluşturmaktadır. Formula 1 pilotları gözü pek, yiğit şövalyeleri, golfçüler ise centilmenliği simgeliyor. Sponsorlar ve pazar ihtiyaçları için medyalastırılmış sporlar, sosyal değerlerden daha fazla para topluyorlar (1).

Spor toplum yaşamına çok değişik yollardan girerek bireyleri doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine bağımlı kılmış ve her zaman toplumun ilgisini canlı tutmayı başarmış sosyal bir olgudur. Bu olgu toplum yaşamında belirli görevler üstlenmektedir. Toplumun vazgeçilmez zevklerini, ihtiyaçlarını karşılayarak kendisine bağlayan bu olgu günümüz dünyasında büyük bir toplumlar arası bağ olduğunu kabul ettirerek toplumları çok yakından ilgilendiren, topluma ait belli davranışlar düşünceler, inançlar ve simgeler geliştirmiştir.

Ekonomik Faktörler

Ekonomik açıdan küreselleşme ticaret, finansal akımların hızlanması, teknoloji, bilgi ve hizmet üretiminin sınır tanımaksızın ve hiçbir engele takılmaksızın uluslar arası hukuku aşır uluslar üstü normlar çerçevesinde gerçekleşmesidir (8).

Gelişmiş ülkelerde iç piyasaların doyması, özellikle 1970’lerdeki petrol krizi sonrasında dış piyasalara açılma arayışı ile iktisadi faaliyetlerin hacimlerinin artmış olması küreselleşme sürecini ortaya çıkartan ekonomik faktörlerden bazılarını oluşturmaktadır.

Çok uluslu firmalar “yeni uluslararası iş bölümü” çerçevesinde, üretimi bütün yerküreye yaymışlardır. Her gün finans piyasalarında büyük miktarlarda para, bir ülkeden başka ülkeye akmaktadır.

Ekonomik yönden bugün yeryüzündeki ülkelerin önemli bir kısmı birbiriyle bütünleşmeye başlamıştır. Örneğin Tayland’da başlayan bir kriz, bütün Asya’yı etkilediği gibi, bizi de etkileyebilmektedir. Ya da Rusya’da yaşanan

bir krizin arkasından Türkiye'den bu ülkeye ihracat yapan bir çok firma kapısına kilit vurmaya zorunda kalabilmektedir. Bu da doğal olarak ülkeleri kendi politikaları kadar, başka ülkelerin izlediği ekonomik ve siyasal politikalar konusunda da duyarlı olmaya zorlamaktadır. Yani artık ülkelerin iç işlerinde yaşadığı sorunlar ile dış ilişkilerindeki sorunlar arasındaki sınır giderek silikleşmeye başlamıştır

Küreselleşme kelimesi; genişleyen uluslararası ticaret, sınırları aşan finansal kaynak aktarımı, artan dış yatırımlar, büyüyen çok uluslu işletmeler ve ortak girişimler anlamına gelmektedir. İktisatçı Richard Lipsey'e göre bir ekonominin küreselleşmesi "birçok bireysel ülke ekonomisindeki finansman ve üretim sektörlerinin artan ölçülerde bütünleşmesi" olarak tanımlanmaktadır. Dünyanın değişik ülkelerindeki fabrikalarından temin edilen parçaların nihai montaj için bir başka ülkede toplanması ve üretim sürecinin değişik aşamalarında finansmanın çeşitli ülkelerin sermaye piyasalarından sağlanması bu tanıma uygun bir örnek teşkil etmektedir. Bir Amerikalı General Motors'dan Pontiac Le Mans satın aldığı zaman, farkında olmaksızın uluslar arası bir işlemler bütününe girmiş olur. Araba için GM'ye ödenen 20.000 doların 6000 doları rutin işçilik ve montaj giderleri karşılığı olarak Güney Kore'ye 3500 doları gelişmiş parçaların temin edildiği Japonya'ya, 1500 doları tasarım mühendisliği için Almanya'ya, 800 doları küçük parçalar için Tayvan, Singapur ve Japonya'ya 500 doları reklam için İngiltere'ye, 100 doları bilgi işlem için İrlanda ve Barbados'a giderken kalan 8000 dolar da Detroit'teki stratejistler, New York'taki banker ve avukatlar, Washington'daki lobi faaliyeti yürütenler, ülke genelindeki sigortacı ve bakımcılar ve çoğu ülke içinde yaşayan ancak artan sayılarda dış ülkelere mensup hisse senedi sahipleri tarafından paylaşılır (13).

Sporda da buna benzer özellikle futboldan örnekler bulmak kolaydır. Günümüz futbol adamları ve futbolcularına baktığımız zaman aynı zincirin spor alanında da uygulandığı görülür.

Ülkemizin yakından tanıdığı futbolcu Elvir Baliç: Spor hayatına ülkesi Saray Bosna'da başladı. 1992 yılında Baliç Türkiye'yi ve Türk insanını ilk olarak Bursaspor'da tanıdı. Bosna savaşı zamanında Bursa'ya yerleşti. Uzun yıllar Bursaspor formasını giydi. Daha sonra 14.05.1998 yılında İstanbul Fenerbahçe takımına transfer oldu. 1999 yılında İspanya'nın ünlü kulüplerinden Real Madrid'e transfer olup, 2001 yılı itibariyle İspanya'nın Rayo Vallecano da futbol hayatını devam ettirdi. Günümüzde 2002-2003 sezonu itibariyle Galatasaray'a transfer olup, bu kulüpte futbol yaşantısını sürdürdü.

Tabii tüm bu transferler esnasında yüklü miktarda transfer ve bonservis ücretleri söz konusudur. Örneğin Fenerbahçe'nin Baliç'i Bursaspor'dan

transferi için 9.000.000 \$ Bursaspor Kulübü'ne bonservis ücreti ödenmiş, Baliç'e ise 3.000.000 \$ ödenmiştir. Alınan bu bonservis bedelleri, yine kulüplerin altyapıları için; geriden gelen genç yetenekler, personel ve tesisler için harcanmaktadır. Oluşan bu döngü ile dünya çapında trilyon dolarlara varan inanılmaz bir pazar türemektedir.

Yine 2000-2001 yılları arasında ülkemizden yurt dışına transfer olan futbolcularımızdan birkaç örnek vermek gerekirse: İtalya Ligi takımlarından FC Inter'de forma giyen Hakan Şükür, İngiltere'nin Aston Villa takımında oynayan Alpay Özalan, İspanya'nın Real Sociedad takımında ter döken Tayfun Korkut ve Arif Erdem, İskoçya'nın Glasgow Rangers takımında futbol yaşamını sürdüren Tugay Kerimoğlu, İspanya'nın Las Palmas takımına transfer olan Oktay Derelioğlu ile İtalya Ligi takımlarından AC Fiorentina ve Milanda teknik direktörlük yapmış olan Fatih Terim. Basketbolcularımız Hidayet Türkoğlu- ABD'ye, İbrahim Kutluay – Yunanistan'a ve bu gibi birçok ünlü spor adamı yüklü miktarlar karşılığında uluslar arası alanda transfer olmakta ya da sezonluk kiralanmaktadır.

Profesyonel spor onu pratik edenler için bir oyun değildir. Onlar için ağır ekonomik zorunlulukları olan bir işdir. Yaşam vergileri için bir kaynaktır. Bu yüzden o kesintisiz ve zorunludur. Profesyonel sporun meydana gelişi ve gelişimi tarihsel ve kaçınılmaz bir süreçtir, bu sadece piyasanın hükümdarlığına bağlı değil- aksine küresel ekonominin temel ayırt edilir noktası olan, insanın en önemli doğal güdüsü, mükemmele özenişini içeriyor. İşte bu yüzden müzik, tiyatro ve literatür varlıkları kendi yaratıcılıklarının gelişimi sayesinde profesyonellerin elinde bir sanat halini aldılar. Spor da, kaçınılmaz olarak onların yolundadır. Profesyonel spor pazar kurallarının güdümü altındadır, burada para kazanma prensipleri hakimdir, rekorları kazanmak ise ilk hedefi elde etmek için yalnızca bir araçtır. Bu yüzden spor, reklam, şov, her zaman estetik olmayan bir gösteriye dönüştürülerek, tamamıyla pazarlanıyor. Profesyonel spor, spor mesleklerindeki tanımları bile değiştirdi. Riskli ama yüksek getirisi olan bu alanlara parasal yatırım yapanlar ön plana çıktı. Bunun içinde menajerler, borsa aracılı, spekülâtörler, tamamıyla her iş alanını temsil eden kişiler mevcuttur. Spor gönüllüsü yok oldu. Onun yerine, fazla pozitif tanımlamalara sahip olmayan bir sosyal grup meydana geldi (9).

Spor kulüplerinin karşılaşmalarını her zaman destekleyen taraftar ve izleyiciler ve medya organları özel olarak televizyon kanalları da sporcuların ve kulüplerin kamuoyunda tanınmasına çalışan ve onların maddi gelirlerini arttıran organlardır. Özel televizyon kanallarının ülkemizde de yaygınlaşması onları büyük bir müşteri niteliğine büründürmüştür. Sporun büyük bir maddi sektör ve endüstri olmasını sağlamıştır. Futbol sektörü bütün

dünyada 200 milyar dolarlık bir işlem hacmine ulaşmıştır. Sporun endüstri ve gösteri yanını dikkate alan kulüpler kadrolarına estetik ve gösteri yönleriyle takıma olumlu katkısı olan oyuncular için çok büyük transfer ücretleri ödemektedirler. Günümüzde gazetelerde en çok okunan sayfaların başında spor sayfaları gelir. Gazeteler sporun yazılı olarak reklam ve tanıtımının yapıldığı, kulüplerin ve oyuncuların kamuoyu tarafından yakından tanınması ve sahiplenilmesini sağladığı organlardır (4).

Sporun ekonomik süjelerinden bir tanesi de sponsor kuruluşlardır. Sponsor kuruluşlar kendi işletmelerinin reklamını yapmak amacıyla spor organizasyonlarının ya da belli spor kulübünün faaliyetini destekleyen veya bireysel sporcunun maliyetini üzerine alan kişi ya da kuruluşları anlatan bir tanımdır. Sponsorluk, kurumsal ya da pazarlama amaçlarına yönelik, doğrudan medya kanallarını satın almadan gerçekleştirilen olay yada nedenler için yapılan ticari bir yatırımdır. Sponsorluğun bir hayır işi olmadığını belirtmek gerekir. Sponsorluk ticari bir yatırımdır. Sponsorluk ile kuruluşlar; kurum imajını arttırma, marka farklılığı oluşturma, kurum hedeflerini desteklemeyi amaçlarlar. Ayrıca spor, sponsor kuruluşlara kendilerinin ne olduklarını ve ne yaptıklarını daha geniş kitlelere duyurma fırsatı yakalatır (4).

Bunların yanı sıra spor; seyircisi, basını, radyo-televizyonu, ürünleri ve markalarıyla dünya sermayesinin önemli bir payını oluşturmaktadır. Spor finansal harcamaları, katılımcıları ve seyircilerin sayısı, filmler, kitaplar, spor ile ilgili karikatürler, harcanan süre, spor malzemeleri, spor dokümanları olarak belgelenebilir.

Sonuç

İnsanların yaradılış itibarıyla sosyal bir varlık olmaları, onların grup yaşantısını mecburi kılmaktadır. Spor kriteri de böyle bir yapı içerisinde, genel olarak bir toplumun tüm hayat biçimi olarak ifade edebileceğimiz sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapı içinde insanların birbirleriyle olan ilişkilerini belirlemektedir. Bu durum sporun ülkeler içerisindeki hayati önemi açıklamaktadır.

Sporun kitleselleşmesi sürecinin İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlandığı hatırlanacak olursa sporun, antropologların klasik konularından biri olan "kültürel yayılma"nın en süratli örneklerinden biri olduğu söylenebilir. Bu yayılma XIX. yüzyılın sonlarında ve İngiltere'den başlamış; spor buradan diğer Batı ülkelerine ve üçüncü dünyaya doğru ilerlemiştir. Sporun süratli yayılmasında kuşkusuz İngiltere'nin o dönemdeki endüstriyel ve emperyalist gücünün payı büyüktür. Çünkü İngiltere o dönemde demokratik ve endüstriyel Batı dünyası için bir örnek, sömürgeleri açısından da bir otorite durumundadır (5).

Sportdaki globalleşme eğilimleri arasında şunları sıralayabiliriz: Yeni spor ekipmanlarının üretimi için Üçüncü Dünya ülkelerinin kullanılması. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (İOC), Uluslararası Futbol Birlikleri Federasyonu (FİFA), Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (İAAF) gibi kuruluşların dünya ülkelerindeki organizasyonları yönetmeleri ve mali olarak güçlenmeleri. Yabancı atlet ve sporcuların profesyonel takımlara transferleri. Uluslar arası arenada sportif yarış ve başarıların, değişik yayınlar ve reklamlar yolu ile tanıtılması. Tüm bunlar sporun küresel niteliklerini ilgilendiriyor.

Modern sporun kültürel yayılma sürecinden bağımsız ve toplumların iç dinamiklerinin ortaya çıkardığı özgün bir fenomen olmadığı görülmektedir. Böyle olsaydı evrensellik arz eden spor kurallarının mevcudiyeti söz konusu olmazdı. Sporun günümüzde, ulusal sınırları aşan kuralları ve bunun yanı sıra, yönetim biçimi ya da ideolojisi ne olursa olsun herhangi bir ülkeyi dışlamayan kültürel yaygınlığı "sporun globalleşmesi" olgusunu ortaya koymaktadır (5).

Dünyadaki kapitalist sistem sporun küreselleşmesini engellemez, çünkü spor dikkatli ve kazançlı ilişkisi olduğu kapitalist firmalarla kaçınılmaz bir bağ içerisindedir. Günümüz dünyasındaki yeni siyasi ve ekonomik küreselleşme, spor alanının gelişmesi için uygun bir zemin oluşturmaktadır.

Kaynakça

1. BOURGAT M. "Tout savoir pour bien choisir le sport de votre enfant"-Favre 2001.
2. ÇANKAYA. C.: Spor Tesisleri İşletmeciliği ve planlamacılık Ders Notları, Bursa, 2001.
3. FİŞEK. K. (a) 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, Gerçek Yayınevi İstanbul; 1998
4. GENÇ A D. "Spor Hukuku" Alfa Yayım Dağıtım- İstanbul 1998.
5. İKİZLER H. C. Sporda Sosyal Bilimler – Alfa yayınevi. 2002.
6. KILCIĞİL. E. Sosyal Çevre-Spor İlişkileri, Bağiran Yayınevi, Ankara, 1985.
7. KORYÜREK C. "Atina- Atlanta 28 asırlık Olimpiyatlar tarihi, Arçelik yayınları, Delta yayın evi, 1996.
8. NARLI ÖY. "Küreselleşme – mesih mi şeytan mı?" Bursa Tabip Odası Yayın Organı, Hekimce Bakış, sayı 53, 2002, Bursa.
9. NİKOLOV İ. Bılgarska Olimpiyska Akademia "Godişnik 2001", -Grafimaks-Sofia 2002.
10. ÖZBAYDAR S. İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi. Altın Kitaplar Yayınevi. I. Baskı 1983.
11. DİEGETER V. Çeviren: ATALAY A. Spor Sosyolojisi, Alkim Yayınevi, 1998.
12. www.cat.org.au/aoa/documents
13. www.makaleler.com/küreselleşme